

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 21 maja 2016 r.

Adam Bodnar

XI.7033.2.2015.AK

Pan
Antoni Macierewicz
Minister Obrony Narodowej
ul. Miodowa 15
00-952 Warszawa

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich, który zgodnie z art. 18 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2010 r. Nr 254, poz. 1700, z późn. zm.) pełni również funkcję niezależnego organu do spraw równego traktowania, otrzymuję sygnały o wykluczaniu osób z niepełnosprawnościami z grona potencjalnych studentów niektórych uczelni wyższych, **w tym uczelni resortu obrony narodowej** (prowadzących również takie kierunki studiów jak: administracja, ekonomia, bezpieczeństwo międzynarodowe, narodowe i wewnętrzne). Mając powyższe na względzie, chciałbym zwrócić uwagę Pana Ministra na **wnioski zawarte w raporcie pt. „Dostępność edukacji akademickiej dla osób z niepełnosprawnościami. Analiza i zalecenia”** przygotowanym w związku z pełnioną przeze mnie rolą niezależnego mechanizmu do spraw popierania, ochrony i monitorowania wdrażania w Polsce Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 1169; dalej także jako: Konwencja).

Wyrażone w art. 70 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.) powszechne prawo do nauki zostało rozwinięte w przepisie art. 24 ust. 5 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, który gwarantuje osobom z niepełnosprawnościami dostęp do powszechnego szkolnictwa wyższego bez dyskryminacji i na zasadzie równości z innymi osobami. Również w art. 13 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.; dalej jako: ustawa) wskazano, że jednym z podstawowych zadań uczelni jest stwarzanie osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia oraz w badaniach naukowych. Warto przy tym podkreślić, że stosownie do treści art. 5 pkt 6 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii

Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. Nr 254, poz. 1700 z późn. zm.), dopuszczalne jest odmienne traktowanie ze względu na niepełnosprawność m.in. co do możliwości i warunków odbywania i ukończenia nauki w zakresie kształcenia zawodowego, w tym w zakresie studiów wyższych, jeżeli rodzaj lub warunki wykonywania danej działalności zawodowej powodują, że **przyczyna odmiennego traktowania jest rzeczywistym i decydującym wymaganiem zawodowym stawianym danej osobie fizycznej, proporcjonalnym do osiągnięcia zgodnego z prawem celu różnicowania sytuacji tej osoby**. Oznacza to, że osoba z niepełnosprawnością - w szczególnych przypadkach może nie zostać dopuszczona do nauki na konkretnej uczelni wyższej, tylko w sytuacji, w której sprawność fizyczna w określonym obszarze jest warunkiem niezbędnym do ukończenia nauki oraz wykonywania przyszłej działalności zawodowej.

Niestety konstytucyjne prawo do nauki osób z niepełnosprawnościami w rzeczywistości podlega licznym ograniczeniom. Z przeprowadzonych na zlecenie Rzecznika Praw Obywatelskich badań wynika, że **studenci z niepełnosprawnościami spotykają się z barierami – nie tylko architektonicznymi i komunikacyjnymi, lecz również wynikającymi z mentalności niektórych pracowników uczelni czy innych studentów, które w skrajnych przypadkach uniemożliwiają rozpoczęcie lub kontynuowanie nauki na uczelni wyższej**. Jest to sytuacja wysoce niepokojąca, naruszająca nie tylko przepisy Konstytucji, Konwencji czy ustawy, lecz także zasady i wartości przyświecające od wieków edukacji akademickiej, jak choćby zasadę godności, czy sprawiedliwości, odrzucającej dyskryminacyjne podziały ludzi.

We wspomnianym raporcie, opartym o zrealizowane badanie społeczne pn. „Dostępność edukacji akademickiej dla osób głuchych, niewidomych, z niepełnosprawnością ruchową, chorujących psychicznie”, a także wiedzę wynikającą z wniosków i skarg kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich, sformułowano szereg rekomendacji, a także wskazano przykłady tzw. dobrych praktyk – godnych poparcia i rozpowszechnienia w środowisku akademickim. Stosownie do treści art. 33 ust. 2 pkt 1 ustawy, Minister Obrony Narodowej sprawuje nadzór nad działalnością uczelni wojskowych. Mając powyższe na uwadze chciałbym zwrócić szczególną uwagę Pana Ministra na najważniejsze w moim przekonaniu zalecenia, które mogą wpływać na zapewnienie wyższego standardu poszanowania praw studentów i doktorantów z niepełnosprawnościami na uczelniach resortu obrony narodowej.

Najpoważniejszym zidentyfikowanym problemem jest wykluczanie osób z niepełnosprawnościami z grona potencjalnych studentów niektórych uczelni wyższych. Jak wynika z raportu, zjawisko to, o różnym stopniu nasilenia, występuje najczęściej w szkołach wyższych lub na kierunkach specjalistycznych o wąskim profilu kształcenia, takich jak uczelnie wojskowe. Główny Urząd Statystyczny w raporcie pn. „Szkoły wyższe

i ich finanse” wskazuje, że studenci z niepełnosprawnościami studiują we wszystkich typach szkół – najwięcej na uniwersytetach (w roku 2013 – 9 573 osoby) oraz w wyższych szkołach technicznych (4909), ale także na akademiach medycznych (771), akademiach wychowania fizycznego (215), wyższych szkołach artystycznych (241), teologicznych (145, morskich (107) i **szkołach resortu obrony narodowej (186)**. Powyższe dane mają szczególne znaczenie, bowiem wskazują, że przypadki uczęszczania osób z niepełnosprawnościami do szkół specjalistycznych o wąskich profilach zawodowych bynajmniej nie są odosobnione. Przyczyną wykluczania osób z niepełnosprawnościami z grona potencjalnych studentów może być ugruntowane przekonanie kadry akademickiej, że nie są to szkoły przeznaczone dla takich osób. Opisana praktyka przyjmuje niekiedy formę zinstytucjonalizowaną w postaci konkretnych przepisów regulaminu studiów (wykluczających z grona kandydatów na studia osoby z orzeczoną niepełnosprawnością, albo ograniczających to grono do osób z określonym stopniem niepełnosprawności) lub komisji, których zadaniem jest weryfikowanie poszczególnych kandydatów albo studentów. Konsekwencją opisanych powyżej problemów jest ukrywanie przez niektórych studentów swojej niepełnosprawności, o ile nie jest ona w sposób oczywisty widoczna. Nie ulega wątpliwości, że niektóre typy niepełnosprawności mogą utrudniać wykonywanie konkretnych czynności lub realizację poszczególnych zajęć. Jednak w mojej ocenie **ewentualne ograniczenia w zakresie dostępu do edukacji akademickiej muszą każdorazowo opierać się na obiektywnych i racjonalnych przesłankach oraz odnosić się do indywidualnych osób, nie zaś do grupy osób z niepełnosprawnościami jako ogółu.**

Jak się wydaje, rolą Ministra Obrony Narodowej powinno być przeciwdziałanie takim praktykom w trakcie sprawowania nadzoru nad zgodnością działań uczelni wojskowych z przepisami prawa i statutem oraz z treścią udzielonego pozwolenia na utworzenie uczelni niepublicznej (art. 33 ust. 1 ustawy), a także na etapie stwierdzania ważności uchwał organu kolegialnego uczelni w sprawach przyjęcia lub zmiany regulaminu studiów lub regulaminu studiów doktoranckich oraz zasad i trybu przyjmowania na studia i studia doktoranckie (art. 36 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 35 ust. 5 ustawy) bądź w ramach kontroli działalności uczelni (art. 34 ust. 1 ustawy).

W ostatnim czasie zwróciłem się także do rektorów uczelni wyższych, w tym uczelni resortu obrony narodowej, z prośbą o przeprowadzenie całościowego audytu przepisów wewnętrznych, mającego na celu wyeliminowanie obowiązujących, a dyskryminujących osoby z niepełnosprawnościami, regulacji. Ponadto zaproponowałem dokonanie przeglądu wewnętrznych procedur dotyczących ułatwienia współpracy z tłumaczami języka migowego, usprawnienia procesu docierania z informacją oraz wsparciem do studentów z niepełnosprawnościami, czy też wyeliminowania praktyk uzależniania decyzji

o przyznaniu wsparcia od posiadania przez studenta aktualnego orzeczenia o niepełnosprawności.

Chciałbym także wskazać na ogólne zalecenie skierowane do rektorów uczelni wyższych mogące przyczynić się wprost do zmniejszenia stereotypowego pojmowania niepełnosprawności. Polega ono na **prowadzeniu kompleksowych i cyklicznych szkoleń pracowników uczelni wszystkich szczebli w zakresie specjalnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami**. Jednocześnie chciałbym wyrazić uznanie dla tych ośrodków akademickich, które nie tylko wprowadziły podobne szkolenia, ale uczyniły z nich obowiązkowy element współpracy z kadrą akademicką oraz pracownikami administracyjnymi.

Wyrażam nadzieję, że przedstawione w raporcie wnioski i zalecenia przyjmie Pan Minister ze zrozumieniem, jednocześnie deklaruję gotowość do dalszej współpracy w zakresie pełnego urzeczywistnienia prawa osób z niepełnosprawnościami do edukacji bez dyskryminacji i na zasadzie równości z innymi osobami. Równocześnie, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2014 r., poz. 1648 z późn. zm.), zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionych w raporcie rekomendacji.

Podpis na oryginale